

SYTUACJA EKONOMICZNA GOSPODARSTW ZAJMUJĄCYCH SIĘ PRODUKCJĄ MLEKA W RÓŻNYCH SCENARIUSZACH CENOWYCH*

Artur Wilczyński

Akademia Rolnicza, Katedra Zarządzania Przedsiębiorstwami, ul. Janickiego 31, 71-270 Szczecin

Podjęty problem badawczy dotyczy wpływu zmian we Wspólnej Polityce Rolnej oraz cen środków do produkcji rolnej i produktów rolnych na wyniki ekonomiczne gospodarstw zajmujących się produkcją mleka. W badaniach dokonano oszacowania przychodów, kosztów i dochodowości w pięciu gospodarstwach w latach 2006–2012, wprowadzając trzy zróżnicowane scenariusze cenowe. Przeprowadzone badania wskazują na pogarszającą się sytuację ekonomiczną wszystkich analizowanych gospodarstw i we wszystkich przyjętych scenariuszach. Pomimo że w wielu przypadkach nastąpi wzrost przychodów z produkcji rolniczej i dotacji, wzrost kosztów spowoduje, że wyniki ekonomiczne ulegną pogorszeniu. Przewidywany spadek dochodowości szacowany jest na poziomie 30–50% w 2012 roku w stosunku do 2006 roku.

Zmieniające się warunki działania, w których funkcjonują gospodarstwa rolne, powodują, że istotna staje się analiza elementów wpływających na ich sytuację ekonomiczną. Dzięki takiemu podejściu można w skuteczny sposób reagować na zmiany zachodzące w otoczeniu gospodarstw. Szczególne znaczenie mają tutaj czynniki związane z przewidywaniem przyszłego kształtu polityki rolnej oraz zmian cen środków do produkcji rolniczej i produktów rolnych. W oparciu o sporządzone prognozy gospodarstwo może w skuteczny sposób zwiększać racjonalność podejmowanych decyzji oraz wykorzystywać szanse, które mogą pojawić się wraz ze zmieniającym się otoczeniem.

Głównym celem opracowania jest przedstawienie możliwych kierunków zmian polityki rolnej państwa oraz cen środków do produkcji i produktów rolnych, które determinują dochodowość gospodarstw zajmujących się produkcją mleka. Celem szczegółowym jest określenie wpływu różnych scenariuszy cenowych na wyniki ekonomiczne gospodarstw mlecznych.

*Praca wykonana w ramach badań własnych, temat nr BW/HE/05/06.

Material i metody

Podjęty temat badawczy został zrealizowany w oparciu o trzy obszary badawcze, do których należały: zebranie danych, budowa modeli gospodarstw zajmujących się produkcją mleka, opracowanie scenariuszy rozwoju polityki rolnej oraz cen środków do produkcji i produktów rolnych.

Pierwszy obszar związany był z pozyskaniem informacji o badanych gospodarstwach. Posłużono się tutaj metodą wywiadu standaryzowanego oraz metodą dokumentacyjną. Przy pomocy kwestionariusza wywiadu oraz dokumentów związanych z działalnością gospodarstwa zebrano około 3000 zmiennych opisujących każde z gospodarstw.

Drugi obszar badawczy dotyczył budowy modeli gospodarstw w oparciu o informacje zgromadzone w obszarze pierwszym, które oddawały w jak największym stopniu realność funkcjonowania danego gospodarstwa. Wykorzystano do tego celu model TIPI-CAL (Technology Impact and Policy Impact Calculations), który jest modelem wielookresowym, dynamicznym i może funkcjonować jako model deterministyczny i stochastyczny (Håring, 2003). Model pozwala na sporządzanie dziesięcioletnich prognoz sytuacji ekonomicznej gospodarstwa przy uwzględnieniu różnych scenariuszy cenowych. Daje także możliwość wdrożenia strategii rozwojowych w poszczególnych latach poprzez zmianę parametrów techniczno-organizacyjnych.

Kolejnym obszarem badawczym było stworzenie scenariuszy zmian cen środków do produkcji rolnej oraz produktów rolnych wraz ze zmianami w polityce rolnej państwa. Budowa scenariuszy była oparta na najbardziej aktualnych prognozach sporządzonych między innymi w takich jednostkach, jak: Food and Agricultural Policy Research Institute (FAPRI), Food and Agricultural Policy Research Institute Ireland (FAPRI-Ireland), Sekcja Analiz Ekonomicznych Polityki Rolnej, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, Dairy Committee LTO w Holandii.

Wyniki

Badania przeprowadzono na podstawie informacji pozyskanych z pięciu gospodarstw, położonych na terenie trzech województw: po dwa gospodarstwa w województwach mazowieckim i śląskim, jedno na terenie województwa podlaskiego. Wszystkie gospodarstwa oznaczono dwoma literami wskazującymi na nazwę województwa oraz cyframi, odpowiadającymi wielkości stada krów mlecznych, np. MZ-15 oznacza gospodarstwo położone w województwie mazowieckim, które posiada 15 krów mlecznych.

Wszystkie badane gospodarstwa charakteryzowały się mlecznym kierunkiem produkcji. Trzy spośród nich sprzedawały wyłącznie mleko, natomiast gospodarstwo MZ-65 poza mlekiem sprzedawało pszenicę ozimą i ziemniaki, a SLK-29 pszenicę ozimą, rzepak ozimy i buraki cukrowe (tab. 1). Większość analizowanych gospodarstw miała średni poziom intensywności produkcji, przy czym należy zauważyć, że jedno z nich (SLK-50) posiadało intensywność bardzo wysoką, a poziom wskaźnika

intensywności wg Kopcia przekroczył ponad 500 pkt, na co miała wpływ obsada bydła na 100 ha UR.

Wielkość ekonomiczna w analizowanych gospodarstwach kształtowała się w granicach od 14,84 do 125,45 ESU. Największą posiadało gospodarstwo położone w województwie podlaskim, najmniejszą gospodarstwo zlokalizowane na terenie województwa mazowieckiego (MZ-15).

Tabela 1. Charakterystyka badanych gospodarstw w 2007 roku
Table 1. Description of farms analysed in 2007

Wyszczególnienie Item	MZ-15	MZ-65	PD-147	SLK-29	SLK-50
Udział produkcji mleka w produkcji towarowej (%) Share of milk production in total sold production (%)	100%	93%	100%	70%	100%
Intensywność produkcji (wg Kopcia) Intensity of production (acc. to Kopeć)	średnio intensywne semi-intensive	wysoko intensywne highly intensive	średnio intensywne semi-intensive	średnio intensywne semi-intensive	bardzo wysoko intensywne very highly intensive
Wielkość ekonomiczna gospodarstwa (ESU) European Size Unit (ESU)	14,84	52,85	125,45	36,73	44,75
Powierzchnia UR (ha) Agricultural area (ha)	32,0	100,0	91,0	80,0	39,0
Powierzchnia paszowa (ha) Forage area (ha)	31,5	88,5	91,0	44,0	39,0
Średni plon 4 zbóż (t/ha) Average yield of 4 cereals (t/ha)	3,1	4,7		6,2	6,0
Liczba krów (szt.) Number of cows (head)	15	65	147	29	50
Wydajność mleczna (kg/rok) Milk yield (kg/year)	6876	7300	8800	7380	8035

Większość badanych gospodarstw całość produkcji roślinnej wykorzystywała na paszę dla bydła mlecznego. Wyjątkiem było gospodarstwo SLK-29, które tylko 36% użytków rolnych wykorzystywało pod uprawy paszowe, pozostałą część gruntów obsiewano roślinami towarowymi.

Wydajność mleczna we wszystkich gospodarstwach kształtowała się na poziomie wyższym niż przeciętna wydajność w Polsce. Poziom ten był średnio o 82,8% wyższy, a w gospodarstwie PD-147 nawet o 109,5%.

Oszacowanie przyszłych kosztów produkcji oraz przychodów w badanych gospodarstwach zostało oparte na analizie dokumentów, opracowanych przez FAPRI-USA oraz FAPRI-Ireland (tab. 2). Dwa z opracowanych w scenariuszu dokumentów (B i C) są oparte na prognozach sporządzonych przez FAPRI-Ireland (FAPRI-IRL), przy czym w drugim przypadku prognozowana cena mleka została ustalona na podstawie regresji liniowej cen mleka wyznaczonej w oparciu o lata 2000–2007.

Tabela 2. Zmiany cen na produkty rolne w latach 2008–2012
 Table 2. Price changes for agricultural products in 2008–2012

Wyszczególnienie Item	2008	2009	2010	2011	2012
SCENARIUSZ FAPRI-USA (SCENARIUSZ A) FAPRI-USA SCENARIO (SCENARIO A)					
Pszenica (zł/t) Wheat (złoty/t)	680	650	505	520	501
Rzepak (zł/t) Rape (złoty /t)	1200	1050	1031	1001	966
Mleko (zł/kg) Milk (złoty /t)	0,90	0,90	0,89	0,88	0,89
Buraki cukrowe (zł/t) Sugar beets (złoty /t)	99	97	97	97	97
SCENARIUSZ FAPRI-IRL (SCENARIUSZ B) FAPRI-IRL SCENARIO (SCENARIO B)					
Pszenica (zł/t) Wheat (złoty /t)	680	650	518	533	518
Rzepak (zł/t) Rape (złoty /t)	1200	1050	1031	1001	966
Mleko (zł/kg) Milk (złoty /t)	1,22	1,22	1,13	1,11	1,12
Buraki cukrowe (zł/t) Sugar beets (złoty /t)	99	97	97	97	97
SCENARIUSZ LTO/FAPRI-IRL (SCENARIUSZ C) LTO/FAPRI-IRL SCENARIO (SCENARIO C)					
Pszenica (zł/t) Wheat (złoty/t)	680	650	518	533	518
Rzepak (zł/t) Rape (złoty/t)	1200	1050	1031	1001	966
Mleko (zł/kg) Milk (złoty/t)	1,09	1,08	1,08	1,07	1,07
Buraki cukrowe (zł/t) Sugar beets (złoty/t)	99	97	97	97	97

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ARR, FAPRI, FAPRI-Ireland i LTO.
 Source: Author's own compilation based on ARR, FAPRI, FAPRI-Ireland and LTO data.

Scenariusz A został stworzony na podstawie informacji zawartych w U.S. and World Agricultural Outlook 2007 opracowanym w Iowa State University i University of Missouri-Columbia.

Wysokość cen i płatności zawartych w tabelach 2 i 3 została wyznaczona na podstawie kursu euro przyjętego na poziomie 3,7 zł za 1 euro oraz 2,5 zł za 1 dolara amerykańskiego.

Do płatności bezpośrednich przysługujących gospodarstwu włączono także płatność do roślin przeznaczonych na paszę uprawianych na trwałych użytkach zielonych, które otrzymują producenci rolni zajmujący się chowem bydła mlecznego pod warunkiem obsady zwierząt wynoszącej minimum 0,3 DJP/ha i obszaru nieprzekraczającego 50%, zadeklarowanego jako płatność do gruntów rolnych (tab. 3).

Tabela 3. Wysokość płatności w latach 2008–2012
Table 3. Payment levels in 2008–2012

Rodzaj płatności Payments	2008	2009	2010	2011	2012
Jednolita płatność obszarowa (zł/ha) Single area payment (zloty/ha)	317	332	347	362	377
Płatność uzupełniająca do powierzchni upraw podstawowych (zł/ha) Supplementary payment for main arable area (zloty/ha)	310	324	339	354	369
Płatność uzupełniająca do powierzchni roślin przeznaczonych na paszę uprawianych na trwałych użytkach zielonych – płatność zwierzęca (zł/ha) Supplementary payment for area of forage plants grown on grasslands – animal payment (zloty/ha)	461	483	505	527	548
Płatność cukrowa (zł/t) Sugar payment (zloty/ha)	46	50	50	50	50

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Krzyżanowska (2006) i Goraj (2006).

Source: Author's own compilation based on Krzyżanowska (2006) and (Goraj) 2006.

Tabela 4. Zmiany cen wybranych środków do produkcji rolnej w latach 2008–2012 w stosunku do roku poprzedniego (rok poprzedni = 100%)
Table 4. Input price projections in 2008–2012 (100% = previous year)

Wyszczególnienie Item	2008	2009	2010	2011	2012
Nasiona Seeds	145%	90%	90%	103%	103%
Nawozy i środki ochrony roślin Fertilizers and pesticides	145%	90%	105%	105%	102%
Usługi obce Contract costs	105%	105%	105%	105%	105%
Nośniki energii Energy	115%	105%	105%	105%	105%
Zmiana cen pozostałych środków produkcji Other inputs	105%	103%	103%	103%	103%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych IERiGŻ i szacunków własnych.

Source: Author's own compilation based on data from Institute of Agricultural and Food Economics and own estimates.

W badaniach dodatkowo założono, że od 2008 roku gospodarstwo będzie ubezpieczać 50% upraw oraz stado krów mlecznych (skorzystano z szacunków podawanych przez Powszechny Zakład Ubezpieczeń). Uwzględniono także dopłatę z budżetu państwa do ubezpieczenia.

W związku z postępowaniem biologicznym i organizacyjnym przyjęto wzrost wydajności mlecznej na poziomie 1,2% rocznie w gospodarstwach produkujących do 8000 kg mleka rocznie (FAPRI-Ireland).

Przychody gospodarstwa MZ-15 w latach 2009–2012 w scenariuszu A będą kształtować się na poziomie niższym niż w 2006 roku (tab. 5), natomiast w pozostałych scenariuszach poziom przychodów będzie wyższy niż roku wyjściowym.

We wszystkich przyjętych scenariuszach następuje wzrost kosztów bezpośrednich, ogólnogospodarczych i czynników zewnętrznych, który w badanym okresie wyniesie średnio około 40% (na podstawie założeń przyjętych w tabeli 4).

Dochodowość analizowanego gospodarstwa mierzona dochodem rolniczym netto będzie się zmniejszać. W scenariuszu A gospodarstwo MZ-15 w 2012 roku będzie ponosiło stratę, w scenariuszu B dochód rolniczy netto będzie o 37% niższy w stosunku do 2006 roku, a w scenariuszu C spadek ten wyniesie 49%.

Tabela 5. Wyniki ekonomiczne gospodarstwa MZ-15 w latach 2006–2012

Table 5. Economic results for MZ-15 farm in 2006–2012

Wyszczególnienie Item	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Scenariusze A, B, C Scenarios A, B, C							
Koszty bezpośrednie Direct costs	45 386	49 085	63 880	60 043	62 240	64 523	66 895
Koszty ogólnogospodarcze Fixed expenses	38 570	40 460	45 316	47 382	49 546	51 811	54 183
Koszty czynników zewnętrznych Total labour and rent costs	2 584	3 761	3 162	3 180	3 248	3 319	3 392
Scenariusz A Scenario A							
Wartość produkcji rolniczej Value of agricultural production	125 504	142 755	107 450	108 577	108 722	108 855	111 019
Przychody razem Total returns	144 219	164 044	129 826	132 005	133 217	134 417	137 631
Dochód rolniczy netto Net agricultural income	47 223	60 682	7 412	11 094	4 703	1 284	-319
Scenariusz B Scenario B							
Wartość produkcji rolniczej Value of agriculture production	125 504	142 755	138 515	140 043	132 625	132 057	134 520
Przychody razem Total returns	144 219	164 044	160 891	163 471	157 120	157 619	161 132
Dochód rolniczy netto Net agricultural income	47 223	60 682	38 477	42 560	28 606	24 486	23 182
Scenariusz C Scenario C							
Wartość produkcji rolniczej Value of agriculture production	125 504	142 755	125 895	126 277	127 646	128 022	129 411
Przychody razem Total returns	144 219	164 044	148 271	149 705	152 141	153 584	156 023
Dochód rolniczy netto Net agricultural income	47 223	60 682	25 857	28 794	23 627	20 451	18 073

W scenariuszach B i C w gospodarstwie MZ-65 przychody w latach 2009–2012 kształtują się na podobnym lub wyższym poziomie w porównaniu do

2006 roku, a pomimo to następuje spadek dochodu rolniczego (tab. 6). W scenariuszu B w 2012 roku spadek ten wyniesie około 43%, a w scenariuszu C około 56%.

Tabela 6. Wyniki ekonomiczne gospodarstwa MZ-65 w latach 2006–2012
Table 6. Economics results for MZ-65 farm in 2006–2012

Wyszczególnienie Item	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Scenariusz A, B, C Scenarios A, B, C							
Koszty bezpośrednie Direct costs	188 552	193 769	234 808	223 837	230 765	237 911	245 283
Koszty ogólnogospodarcze Fixed expenses	71 700	74 575	86 609	90 863	95 328	100 014	104 932
Koszty czynników zewnętrznych Total labour and rents costs	122 384	142 752	142 115	143 816	145 753	148 278	153 819
Scenariusz A Scenario A							
Wartość produkcji rolniczej Value of agriculture production	651 090	747 121	555 585	559 721	555 466	556 302	566 034
Przychody razem Total returns	709 205	808 610	618 629	624 274	621 545	623 906	635 140
Dochód rolniczy netto Net agricultural income	197 054	267 424	24 432	34 518	17 884	5 313	-1 859
Scenariusz B Scenario B							
Wartość produkcji rolniczej Value of agriculture production	651 090	746 071	708 127	714 107	672 200	669 510	680 476
Przychody razem Total returns	709 205	807 560	771 171	778 660	738 279	737 114	749 582
Dochód rolniczy netto Net agricultural income	197 054	266 374	176 974	188 904	134 618	118 521	112 583
Scenariusz C Scenario C							
Wartość produkcji rolniczej Value of agriculture production	651 090	746 071	646 156	646 563	647 786	649 743	655 468
Przychody razem Total returns	709 205	807 560	709 200	711 116	713 865	717 347	724 574
Dochód rolniczy netto Net agricultural income	197 054	266 374	115 003	121 360	110 204	98 754	87 575

Gospodarstwo położone na terenie województwa podlaskiego (PD-147) będące największym spośród badanych w scenariuszu B w latach 2008–2009 osiągnie wyższy dochód rolniczy netto niż w roku wyjściowym i będzie on średnio o 11% wyższy (tab. 7). W 2012 roku we wszystkich przyjętych scenariuszach dochodowość gospodarstwa będzie charakteryzowała się niższym poziomem niż w 2006 roku. Odpowiednio spadek ten wynosił będzie: w scenariuszu A – 64%, w scenariuszu B – 14%, a w scenariuszu C – 25%.

Tabela 7. Wyniki ekonomiczne gospodarstwa PD-147 w latach 2006–2012
 Table 7. Economics results for PD-147 farm in 2006–2012

Wyszczególnienie Item	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Scenariusze A, B, C Scenarios A, B, C							
Koszty bezpośrednie Direct costs	603 665	620 082	679 925	681 303	702 064	723 465	745 525
Koszty ogólnogospodarcze Fixed expenses	133 280	138 472	159 687	167 163	174 998	183 210	191 815
Koszty czynników zewnętrznych Total labour and rents costs	74 418	82 755	86 828	88 644	90 616	92 753	95 063
Scenariusz A Scenario A							
Wartość produkcji rol- niczej Value of agriculture pro- duction	1 548 610	1 758 218	1 310 861	1 324 999	1 326 250	1 327 351	1 355 060
Przychody razem Total returns	1 602 275	1 819 687	1 375 468	1 392 645	1 396 976	1 401 157	1 431 896
Dochód rolniczy netto Net agricultural income	622 534	808 986	278 622	284 115	256 864	228 281	225 031
Scenariusz B Scenario B							
Wartość produkcji rol- niczej Value of agriculture pro- duction	1 548 610	1 758 218	1 718 580	1 737 746	1 639 626	1 631 370	1 662 823
Przychody razem Total returns	1 602 275	1 819 687	1 783 187	1 805 392	1 710 352	1 705 176	1 739 659
Dochód rolniczy netto Net agricultural income	622 534	808 986	686 341	696 862	570 240	532 300	532 794
Scenariusz C Scenario C							
Wartość produkcji rol- niczej Value of agriculture pro- duction	1 548 610	1 758 218	1 552 944	1 557 169	1 574 339	1 578 497	1 595 918
Przychody razem Total returns	1 602 275	1 819 687	1 617 551	1 624 815	1 645 065	1 652 303	1 672 754
Dochód rolniczy netto Net agricultural income	622 534	808 986	520 705	516 285	504 953	479 427	465 889

Kolejne z badanych gospodarstw, SLK-29, jest gospodarstwem, w którym towarowa produkcja roślinna stanowi 30%, co wpływa na poziom przychodów ogółem, które we wszystkich scenariuszach są wyższe lub zbliżone do 2006 roku (tab. 8). W dotychczas analizowanych gospodarstwach w scenariuszu A taka sytuacja nie mia-

ła miejsca.

Dochód rolniczy netto w gospodarstwie SLK-29 w scenariuszu cen światowych do 2012 roku będzie mniejszy o 107 453 zł w porównaniu do 2006 roku. Wdrożenie scenariusza B spowoduje spadek dochodowości o 43%, a scenariusza C o 52%.

Tabela 8. Wyniki ekonomiczne gospodarstwa SLK-29 w latach 2006–2012
Table 8. Economics results for SLK-29 farm in 2006–2012

Wyszczególnienie Item	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Scenariusze A, B, C Scenarios A, B, C							
Koszty bezpośrednie Direct costs	139 944	143 954	170 418	165 691	171 308	177 126	183 153
Koszty ogólnogospodarcze Fixed expenses	84 200	88 080	99 834	104 383	109 146	114 134	119 357
Koszty czynników zewnętrznych Total labour and rents costs	32 777	47 604	42 536	43 631	44 774	46 160	47 599
Scenariusz A Scenario A							
Wartość produkcji rolniczej Value of agriculture production	368 401	429 424	385 289	375 149	358 498	358 442	358 932
Przychody razem Total returns	414 639	478 413	436 784	429 042	414 851	417 255	420 190
Dochód rolniczy netto Net agricultural income	124 609	161 000	86 221	73 562	40 041	27 110	17 156
Scenariusz B Scenario B							
Wartość produkcji rolniczej Value of agriculture production	368 401	429 424	454 598	445 289	413 138	411 476	413 018
Przychody razem Total returns	414 639	478 413	506 093	499 182	469 491	470 289	474 276
Dochód rolniczy netto Net agricultural income	124 609	161 000	155 530	143 702	94 681	80 144	71 242
Scenariusz C Scenario C							
Wartość produkcji rolniczej Value of agriculture production	368 401	429 424	426 441	414 602	402 047	402 497	401 659
Przychody razem Total returns	414 639	478 413	477 936	468 495	458 400	461 310	462 917
Dochód rolniczy netto Net agricultural income	124 609	161 000	127 373	113 015	83 590	71 165	59 883

Gospodarstwo położone na terenie województwa śląskiego posiadające 50 krów mlecznych (SLK-50) charakteryzuje się podobnymi tendencjami ekonomicznymi jak wszystkie analizowane gospodarstwa (tab. 9). Wielkość dochodu rolniczego netto do 2012 roku będzie ulegała spadkowi, w scenariuszu B będzie niższa o 35% w stosunku do 2006 roku, a w scenariuszu C – 48%.

Tabela 9. Wyniki ekonomiczne gospodarstwa SLK-50 w latach 2006–2012
 Table 9. Economics results for SLK-50 farm in 2006–2012

Wyszczególnienie Item	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Scenariusze A, B, C Scenarios A, B, C							
Koszty bezpośrednie Direct costs	151 813	166 170	191 190	191 240	198 565	206 209	214 187
Koszty ogólnogospodarcze Fixed expenses	97 657	101 144	115 489	121 045	126 873	132 985	139 395
Koszty czynników zewnętrznych Total labour and rents costs	15 643	22 594	18 793	18 958	19 139	19 336	19 750
Scenariusz A Scenario A							
Wartość produkcji rolniczej Value of agriculture production	480 187	545 831	412 263	416 654	416 937	417 173	425 884
Przychody razem Total returns	503 186	570 675	438 377	443 987	445 517	447 000	456 947
Dochód rolniczy netto Net agricultural income	166 887	209 581	41 464	41 048	28 988	16 263	11 153
Scenariusz B Scenario B							
Wartość produkcji rolniczej Value of agriculture production	480 187	545 831	542 273	548 225	516 800	514 025	523 899
Przychody razem Total returns	503 186	570 675	568 387	575 558	545 380	543 852	554 962
Dochód rolniczy netto Net agricultural income	166 887	209 581	171 474	172 619	128 851	113 115	109 168
Scenariusz C Scenario C							
Wartość produkcji rolniczej Value of agriculture production	480 187	545 831	489 456	490 663	495 995	497 181	502 592
Przychody razem Total returns	503 186	570 675	515 570	517 996	524 575	527 008	533 655
Dochód rolniczy netto Net agricultural income	166 887	209 581	118 657	115 057	108 046	96 271	87 861

Omówienie wyników

W badaniach przyjęto za cel oszacowanie wyników ekonomicznych (tendencji rozwojowych) gospodarstw mlecznych przy wdrożeniu różnych scenariuszy cenowych na produkty i na środki do produkcji rolnej. Dotychczasowe opracowania naukowe dotyczą w większości przypadków sytuacji makroekonomicznej w rolnictwie, natomiast brak jest opracowań krajowych wpływu zmian cen produktów i środków do produkcji w gospodarstwach rolnych.

Przeprowadzone badania wskazują, że dochodowość gospodarstw zajmujących się produkcją mleka do 2012 roku we wszystkich przyjętych scenariuszach będzie ulegać pogorszeniu. Wynika to przede wszystkim z presji obniżania ceny mleka ze względu na reformę sektora i obniżania ceny docelowej w latach 2003–2007. Wzrost dochodu rolniczego w 2007 roku był spowodowany ogólną tendencją wzrostu cen na produkty rolne. W przypadku cen mleka wzrost ten wyniósł od 15–20%, a w niektórych gospodarstwach dochodził nawet do 30%. Jednocześnie należy wskazać, że w latach 2008–2012 roku nastąpi dalszy wzrost cen środków do produkcji rolnej, co spowoduje, że w tych latach wskaźnik nożyc cen będzie rozwierał się z negatywnym skutkiem dla gospodarstw rolnych.

Scenariusz A, będący scenariuszem cen światowych, pokazuje, w jakim położeniu byłyby gospodarstwa mleczne w momencie, kiedy obowiązywałaby światowa cena mleka, a sektor mleka nie byłby chroniony w UE. Dwa spośród badanych gospodarstw w 2012 roku odnotowałyby straty, natomiast w pozostałych dochód rolniczy netto byłby niższy – w granicach od 64–93% w stosunku do 2006 roku.

W scenariuszu B, który należy uznać za scenariusz optymistyczny, przychody badanych gospodarstw wzrosłyby przeciętnie o 10% w stosunku do 2006 roku. Z kolei wzrost kosztów ogółem w badanych gospodarstwach wyniósłby od 32% w gospodarstwie PD-147 do 39,7% w gospodarstwie MZ-15. Fakt ten spowodowałby zmniejszenie dochodowości wszystkich gospodarstw w granicach od 14% (PD-147) do 51% (MZ-15)

W scenariuszu C, określanym jako najbardziej prawdopodobny, dochodowość analizowanych gospodarstw uległaby zmniejszeniu, a spadek ten kształtowałby się na poziomie od 25–62%.

Analizy wpływu scenariuszy cenowych na wyniki ekonomiczne gospodarstw zajmujących się produkcją mleka prowadzone są także przez Rural Economy Research Centre – Teagasc w Irlandii. Badania prowadzone przez Breena i in. dotyczą gospodarstw o zróżnicowanych kosztach produkcji mleka, które podzielono na gospodarstwa o wysokich, średnich i niskich kosztach produkcji 1 litra mleka. W przypadku wszystkich gospodarstw dochód z produkcji 1 litra mleka do 2012 roku będzie się obniżał. W 2006 roku (rok wyjściowy badań) kształtował się od 2,5 do 15 euro na 100 litrów. Natomiast, jak się przewiduje, obniży się on do poziomu 1,5–11 euro na 100 litrów mleka.

Podsumowując przeprowadzone badania, należy stwierdzić, że dochodowość badanych gospodarstw w długim okresie czasu będzie się pogarszać. Elementem determinującym ten stan będzie przede wszystkim spadek ceny mleka, wynikający ze zmniejszającej się ochrony rynku mleka przez Unię Europejską. Niezależnie od tego, należy zakładać, że jednocześnie nastąpi wzrost cen środków do produkcji rolniczej, który dodatkowo wpłynie na spadek dochodowości badanych gospodarstw. Istnieje także duże prawdopodobieństwo, że w przyszłości Unia Europejska zlikwiduje dotychczasowy system ochrony rynku mleka (system kwotowy), a ceny uzyskiwane przez producentów rolnych będą zbliżać się do cen światowych. Z przeprowadzonych badań wynika, że taki scenariusz spowoduje największy spadek dochodu rolniczego. Dlatego też gospodarstwa rolne, aby sprostać konkurencji, będą musiały dokonać zmian organizacyjnych, które wywołają wzrost produktywności posiadanych czynników produkcji.

Piśmiennictwo

- Binfield J., Donnellan T., Hanrahan K., Westhoff P. (2007). Baseline 2007 Outlook for EU and Irish Agriculture. Rur. Econ. Res. Cent. Teagasc, Athenry.
- Breen J., Hennessy T., Thorne F. (2007). FAPRI-Ireland Baseline 2007: Farm Level Analysis. Rur. Econ. Res. Cent. Teagasc, Athenry.
- Goraj L. (2006). Docelowy system. *Nowe Życie Gosp.*, 23: 12–13.
- Häring A. (2003). Organic dairy farms in the EU: Production systems, economics and future development. *Liv. Prod. Sci.*, 80: 89–97.
- Krzyżanowska Z. (2006). Docelowy system. *Nowe Życie Gosp.*, 23: 5–7.

Zatwierdzono do druku 6 XI 2008

ARTUR WILCZYŃSKI

Dairy farm economic situation in different price scenarios**SUMMARY**

This paper discusses the influence of changes in the Common Agricultural Policy as well as input prices and producer prices on the economic results of dairy farms. The analysis included five farms located in three Polish provinces. Five farms were estimated in the period 2006-2012 for returns, costs and incomes with regard to three price scenarios. The study shows that the economic situation will deteriorate for all the farms and scenarios analysed. Although in many cases the returns on agricultural production and subsidies will increase, the rise in costs will result in a deterioration of the economic results. It is estimated that farm income will decline by approximately 30–50% in 2012 in relation to 2006.

Key words: economic results, price scenarios, income, production costs